

Działania Ministerstwa Sprawiedliwości na rzecz ofiar przestępstw — dzieci

W artykule omówiono projekt Sieci Pomocy Ofiarom Przestępstw realizowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości, działania legislacyjne i kampanie informacyjne na rzecz pokrzywdzonych przestępstwem, w tym dzieci. Autor przedstawia również uregulowania prawne dotyczące przesłuchań małoletnich świadków i praktyczne problemy dotyczące przesłuchań dzieci–świadków w Przyjaznych Pokojach Przesłuchań.

Ministerstwo Sprawiedliwości jest czynnie zaangażowane w działania na rzecz ofiar przestępstw. Jednym z priorytetowych celów Ministerstwa jest podejmowanie działań zmierzających do objęcia szczególną ochroną dzieci, które jako ofiary, względnie świadkowie przestępstw, są wyjątkowo narażone na skutki wtórnej wiktyimizacji.

Pierwsze inicjatywy w tym zakresie zostały podjęte w Ministerstwie Sprawiedliwości w roku 1999 wprowadzeniem Karty Praw Ofiary, tym niemniej dopiero w okresie ostatnich lat nastąpiła intensyfikacja działań wspierających ochronę interesów dzieci w toku postępowania przygotowawczego i rozpoznawczego.

Sieć Pomocy Ofiarom Przestępstw

Obecnie realizowany jest ogólnopolski program pomocowy pod nazwą „Sieć Pomocy Ofiarom Przestępstw”. Podstawowym ogniwem Sieci Pomocy Ofiarom Przestępstw jest 16 Ośrodków Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przestępstwem działających w 16 województwach. Ich działanie do sierpnia 2010 roku finansowane jest ze środków unijnych, których bezpośrednim beneficjentem jest Ministerstwo Sprawiedliwości. Dalsze finansowanie odbywać się będzie z innych źródeł, w tym ze środków projektowanego Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym Przestępstwem oraz Pomocy Postpenitencjarnej. Ośrodki zapewniają wsparcie w uzyskaniu bezpłatnej pomocy prawnej, psychologicznej, socjalnej i innych świadczeń osobom pokrzywdzonym prze-

stępstwem. W tym celu podejmuje działania mające służyć nawiązaniu współpracy z innymi podmiotami realizującymi zadania związane z pomocą osobom pokrzywdzonym przestępstwem. Ośrodki są zlokalizowane przy obecnie funkcjonujących organizacjach pozarządowych świadczących pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem, z wykorzystaniem ich bazy lokalowej.

Praca ośrodka opiera się w znacznej mierze na grupie wolontariuszy pełniących funkcję opiekuna pokrzywdzonego. Ich zadaniem jest zapewnienie osobie pokrzywdzonej pomocy świadczonej poza ośrodkiem w formie asysty, udzielenia informacji oraz wsparcia w zależności od indywidualnych potrzeb. Opiekuna pokrzywdzonego

powinny wyróżniać cechy osobowościowe pozwalające mu na zdobycie zaufania pokrzywdzonego w stopniu potrzebnym dla stania się dla niego swoistym „aniołem stróżem”. Opiekuna pokrzywdzonego przydziela się szczególnie wrażliwym grupom pokrzywdzonych przestępstwem, w tym w szczególności ofiarom przemocy domowej i dzieciom. Opiekun pokrzywdzonego nie jest pełnomocnikiem procesowym pokrzywdzonego w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania karnego, chyba że posiada uprawnienia do pełnienia takich czynności.

Ośrodki działają na podstawie ujednoczonych standardów pracy wynikających z umowy z Ministerstwem Sprawiedliwości. Sieć Pomocy Ofiarom Przestępstw koordynuje działania pomocowe innych resortów, samorządu lokalnego, kościołów i organizacji pozarządowych na obszarze działania Ośrodka. Koordynacja ta odbywa się w formie dobrowolnej współpracy z Ośrodkiem.

Program „Sieć Pomocy Ofiarom Przestępstw” to nie tylko pomoc udzielana

Kampanie informacyjne

W lutym 2009 roku Ministerstwo Sprawiedliwości uruchomiło informacyjną stronę internetową www.pokrzywdzeni.gov.pl, na której znajdują się informacje o naszych ośrodkach Sieci, informator dla pokrzywdzonych, wzory pism procesowych oraz baza danych o programach pomocy i instytucjach udzielających pokrzywdzonym wsparcia. Informator napisany został dostępnym i zrozumiałym językiem. Jego bohaterami jest rodzina Pomocnych, którą dotyczą różne dramatyczne wypadki w postaci np. kradzieży samochodu, pobicia syna czy oszustwa jakiego dopuszczono się na ich szkodę. Informator krok po kroku wyjaśnia do kogo pokrzywdzeni mogą

w ośrodkach i tworzenie sieci pomocowej, ale też zaplanowane na ogólnokrajową skalę działania profilaktyczne i informacyjne. W ramach tych działań od września 2009 roku Ministerstwo Sprawiedliwości rozpoczęło cykl szkoleń 1 000 sędziów, prokuratorów, policjantów, kuratorów i pracowników pomocy społecznej. Celem szkoleń jest podniesienie kwalifikacji zawodowych osób kontaktujących się z pokrzywdzonymi, by lepiej potrafili oni udzielić im fachowej pomocy i trafniej rozpoznawali ich potrzeby. Szkolenia obejmują również procedurę przesłuchania małoletniego świadka, tj. sposób zebrania materiału dowodowego przed przesłuchaniem, sposób i taktykę przesłuchania oraz opiekę nad świadkiem po przesłuchaniu. Szkolenia zakładają współdziałanie przedstawicieli różnych grup zawodowych z danego terenu na rzecz pokrzywdzonego w zespołach interdyscyplinarnych. Obejmują zarówno zajęcia z zakresu psychologii, jak i znajomości przepisów prawa i procedur działania organów mających kontakt z małoletnim świadkiem/pokrzywdzonym.

zwrócić się o pomoc i jakie mają uprawnienia i obowiązki.

Informator wydany zostanie również w formie papierowej i rozesłany do komisariatów policji, sądów, prokuratur, ośrodków pomocy społecznej, kuratoriów oraz innych podmiotów stykających się z pokrzywdzonymi przestępstwem.

W tym roku ruszyła medialna kampania informacyjna wskazująca na prawa przysługujące poszkodowanemu przestępstwem. Kampania prowadzona jest w formie spotów filmowych w telewizji TVN, POLSAT i PULS. Program pierwszy Polskiego Radia prowadzi kampanię w formie audycji i wywiadów, a w najbliższym czasie ruszy kam-

pania informacyjna na billboardach oraz w telewizji publicznej. W kampanii podstawowy nacisk położono na przekonanie pokrzywdzonych różnego rodzaju przestęp-

stwami by „wyszli z cienia”, pozwolili sobie pomóc, nie obawiali się kontaktów z organami ścigania i zgłaszaali wszelkie przypadki naruszenia prawa.

Działania legislacyjne

Departament Praw Człowieka koordynuje w ramach resortu Ministerstwa Sprawiedliwości realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Głównymi beneficjentami Programu są przede wszystkim kobiety i dzieci, które w zdecydowanej większości przypadków stają się ofiarami przemocy domowej. Działania Ministerstwa Sprawiedliwości na rzecz przeciwdziałania przemocy skupiają się na inicjatywach legislacyjnych dotyczących ochrony pokrzywdzonych przed przemocą w rodzinie. Wydział ds. Ofiar Przestępstw opracował projekt nowelizacji art. 275 Kodeksu postępowania karnego, uchylający przepis art. 14 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, mówiący o tzw. warunkowym dozorcze policji połączonym z opuszczeniem przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, którym najczęściej jest kobieta i małoletnie dzieci. W proponowanym przepisie decyzję o dozorcze policji połączonym z opuszczeniem lokalu przez podejrzanego i zakazem zbliżania się do pokrzywdzonych podejmować może również prokurator już na etapie postępowania przygotowawczego. Tym samym mogą skończyć się sytuacje, w których to pokrzywdzona

z dziećmi zmuszana była do ucieczki z mieszkania po interwencji policji, a w lokalu zostawał sprawca do czasu wyroku sądu. Stosowny przepis zacznie obowiązywać w czerwcu 2010 roku.

Innym projektem Ministerstwa Sprawiedliwości jest zamiar nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Kodeksu karnego wykonawczego i utworzenie telefonicznej linii interwencyjnej dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy. Założeniem projektu jest natychmiastowa izolacja sprawców takich przestępstw, uprzednio skazanych za takie samo przestępstwo, na podstawie telefonicznego zgłoszenia pokrzywdzonego do centrum operacyjnego, które po weryfikacji zgłoszenia, uruchomi sądową procedurę osadzenia sprawcy w zakładzie karnym w trybie odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia, przerwy w karze lub zarządzenia kary warunkowo zawieszonej. Pozwoli to na uniknięcie bulwersujących opinii publiczną przypadków, w których sprawca przemocy, korzystający z probacyjnych środków karnych, ponownie znęca się nad ofiarą, ze skutkiem często tragicznym.

Małoletni świadkowie — uregulowania prawne

Kwestia uchronienia małoletniego świadka przed wtórną wiktyimizacją spowodowaną toczącym się z jego udziałem postępowaniem jest jednym z podstawowych zadań stojących przed Ministerstwem Sprawiedliwości. Problematyka związana z zapew-

nieniem ochrony dziecka w postępowaniu karnym uregulowana jest w przepisach Kodeksu postępowania karnego. Zgodnie z § 1 art. 185a kpk: *w sprawach o przestępstwa określone w rozdziałach XXV i XXVI Kodeksu karnego* (przestępstwa przeciwko wolności seksu-

alnej i obyczajności oraz przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece) pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w charakterze świadka tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub zażąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego.

Zgodnie z § 2 przewiduje się, iż przesłuchanie przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa. Prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego mają prawo wziąć udział w przesłuchaniu. Osoba wymieniona w art. 51 § 2 kpk (przedstawiciel ustawowy lub osoba, pod której stałą pieczęą pozostaje pokrzywdzony małoletni albo ubezwłasnowolniony) ma prawo również być obecna przy przesłuchaniu, jeżeli nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego.

Paragraf 3 mówi, iż protokół przesłuchania odczytuje się na rozprawie głównej; jeżeli został sporządzony zapis obrazu i dźwięku przesłuchania, należy go odtworzyć.

Przesłuchanie dziecka–świadka

Przesłuchania małoletnich świadków winny być dokonywane w pomieszczeniach odpowiednich dla zabezpieczenia interesów wymiaru sprawiedliwości, jak i przesłuchiwanego dziecka. Należy w związku z tym zapewnić dziecku komfort wypowiedzi w przyjaznych dla niego warunkach. Ministerstwo Sprawiedliwości od kwietnia 2007 roku współdziała z Fundacją Dzieci Niczyje w Koalicji na Rzecz Przyjaznego Przesłuchiwanego Dziecka, promującej powstawanie Przyjaznych Pokoi Przesłuchań. Z danych Komendy Głównej Policji wynika, że w Polsce istnieje około 300 niebieskich pokoi w których przesłuchiwane są osoby małoletnie, ofiary zgwałceń oraz w miarę możliwości dorosłe ofiary przemocy w rodzinie. Pokoje te powstawały w ciągu kilku ostatnich lat i prowadzone są przez różne podmioty.

Artykuł 185b w § 1 przewiduje, że *świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, można przesłuchać w warunkach określonych w art. 185a w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub o przestępstwa określone w rozdziale XXV Kodeksu karnego, jeżeli zeznania tego świadka mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.*

Zgodnie z art. 147 § 2 pkt 2 kpk, *przesłuchanie pokrzywdzonego, o którym mowa w art. 185a, oraz świadka, o którym mowa w art. 185b, utrwalą się za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk.*

Paragraf 3 tegoż artykułu mówi, iż *jeżeli czynność procesową utrwalą się za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk, protokół można ograniczyć do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących w niej udział. Zapis obrazu lub dźwięku, a także przekład zapisu dźwięku stają się załącznikami do protokołu.*

Ministerstwo Sprawiedliwości zwróciło się w 2008 roku do prezesów sądów apelacyjnych o nadesłanie informacji na temat ilości Przyjaznych Pokoi Przesłuchań i ich wyposażenia oraz statystyki przesłuchań świadków w trybie art. 185a i 185b kpk.

Prezesi sądów na prośbę Ministerstwa wskazali również sędziów odpowiedzialnych za prowadzenie przesłuchań małoletnich świadków i zainteresowanych udziałem we wprowadzaniu procedury certyfikowania Przyjaznych Pokoi Przesłuchań.

Analiza nadesłanych przez sądy informacji pozwala na przyjęcie, że na terenie kraju istnieje 200 Przyjaznych Pokoi Przesłuchań.

Spośród nich 57 znajduje się na terenie sądów, 95 na terenie komisariatów i 48 na terenie innych jednostek, od organizacji pozarządowych, samorządowych po biblioteki czy szpitale.

Z pokoi tych korzystają zarówno funkcjonariusze policji, jak i prokuratorzy czy przede wszystkim sędziowie, którzy zgodnie z art. 185a i 185b kpk są podmiotem właściwym do prowadzenia przesłuchań małoletnich świadków.

W ramach wskazanej powyżej Koalicji Fundacja i Ministerstwo opracowały standardy jakim winny odpowiadać Przyjazne Pokoje Przesłuchań, które zostały opublikowane na stronach internetowych Ministerstwa.

Ministerstwo Sprawiedliwości wraz z Fundacją Dzieci Niczyje uczestniczy w certyfikowaniu pokoi, zapoznając się z ich usytuowaniem, wyposażeniem w sprzęt audio-wideo oraz meble, a także zaznajamiając się z pracą sędziów i psychologów wyznaczonych do przeprowadzania czynności procesowych z małoletnimi świadkami. Proces certyfikacji to przede wszystkim wizyta w przyjaznym pokoju psychologa pracującego z dziećmi i prawnika. Sprawdzają oni miejsce usytuowania pokoju, jego wyposażenie, sprawność sprzętu nagrywającego i służącego do porozumiewania się pomiędzy pokojem przesłuchań a pokojem technicznym. Przyjazne przesłuchanie dziecka to nie tylko pokój o ciepłych kolorach ścian, ładnych i funkcjonalnych meblach przystosowanych do dzieci w różnym wieku, ale także sprzęt umożliwiający sfilmowanie przesłuchania i odtworzenie nagrania na sali sądowej; to również właściwie zebrany materiał dowodowy, umożliwiający przygotowanie się sędziego do przesłuchania. Konieczne jest bowiem takie przygotowanie materiału dowodowego, by w trakcie przesłuchania dokonywanego przez sąd w toku postępowania przygotowawczego, o ile to możliwe, sprawca miał już przedstawiony zarzut i zapewnione obrońcę.

Podczas spotkania członków Koalicji w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich w 2007 roku wskazano, iż dziecko-świadek nie powinno być przesłuchiwane zarówno

w budynkach sądów, jak i prokuratur czy komisariatów policji. Podkreślono, iż już samo wejście małoletniego świadka do takich instytucji może budzić w nim lęk i uniemożliwić prawidłowe przesłuchanie. Wskazać należy, iż choć większość Przyjaznych Pokoi Przesłuchań mieści się właśnie w komisariatach i sądach to zgodnie z opracowanymi w Ministerstwie Sprawiedliwości rekomendacjami w coraz większej liczbie nowo tworzonych pokoi zapewniono wejścia do nich przez odrębny ciąg komunikacyjny, uniemożliwiający kontakt dziecka z oskarżonymi czy umundurowanymi funkcjonariuszami policji poruszającymi się po budynku sądu czy komisariatu.

Do marca 2010 roku stosowne certyfikaty otrzymało 39 instytucji dysponujących Przyjaznymi Pokojami Przesłuchań. Nadmienić należy, że nie wszystkie podmioty otrzymały z rąk Ministra Sprawiedliwości certyfikat. Jedną z przyczyn dla których nie dochodzi do pozytywnej weryfikacji zgłoszenia, jest niewłaściwy sposób przesłuchania małoletniego dziecka. Nie można bowiem zapomnieć, że nawet najpiękniejszy pokój, wyposażony w najnowocześniejszy sprzęt służący do rejestracji przesłuchania, nie zwalnia osób uczestniczących w tej czynności od właściwego przygotowania się do niej i jej przeprowadzenia. Przesłuchanie małoletniego świadka jest czynnością, która musi być wcześniej zaplanowana, a jej termin ustalony z kilkoma podmiotami. W przesłuchaniu prowadzonym przez sąd bierze bowiem udział biegły psycholog wydający wcześniej opinię o konieczności jednorazowego przesłuchania oraz mogą w nim wziąć udział prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego, a także przedstawiciel ustawowy małoletniego. Dlatego dzień i godzina przesłuchania planowane być winny z odpowiednim wyprzedzeniem umożliwiającym uniknięcie kolizji z innymi czynnościami mającymi miejsce w Przyjaznym Pokoju.

Część sędziów nie decyduje się na przesłuchanie dziecka w przyjaznym pokoju mieszczącym się poza siedzibą sądu, np. w ośrodku prowadzonym przez organizację pozarządową i przesłuchuje małoletniego świadka na sali rozpraw bądź w pokoju sędziowskim. Przedstawiciele Ministerstwa Sprawiedliwości prowadząc rozmowy z prezesami sądów zwracają na to szczególną uwagę dążąc do wyeliminowania takiej praktyki.

Dodać w tym miejscu należy, iż od 2004 roku Ministerstwo Sprawiedliwości współpracuje z Fundacją Dzieci Niczyje w kampanii informacyjnej „Dziecko — świadek szczególnej troski”.

Pierwszy etap kampanii „Wysoki sędzie boję się” miał zwrócić uwagę osób pracujących z dziećmi na fakt, iż dziecko jest specyficznym świadkiem, wymagającym szczegól-

nego podejścia. Drugi etap kampanii „Wysoki sędzie mam prawo się nie bać” zwracał uwagę na miejsce w jakim winno dochodzić do przesłuchań tej szczególnej kategorii świadków, promując powstawanie Przyjaznych Pokoi Przesłuchań i procedurę ich certyfikacji. Trzeci etap kampanii rozpoczętej w marcu 2010 roku — „Będę przeSŁUCHANY/przeSŁUCHANA” — zwraca szczególną uwagę na sposób przesłuchania dziecka, a więc na to, że dziecko winno być wysłuchane przez dorosłego ze szczególną uwagą i przez właściwie przygotowane do tego osoby. Dlatego godny rozważenia jest pomysł szkolenia sędziów dokonujących przesłuchań przez psychologów w poszczególnych okręgach sądów, a nie tylko w ramach szkoleń organizowanych przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury.

Pokrzywdzony czynem nieletniego sprawcy

Warto zwrócić uwagę na brak ochrony dziecka pokrzywdzonego/świadka skrzywdzonego przez **nieletniego sprawcę**. Kodeks postępowania karnego w art. 185 szczególnie chroni świadka do lat 15 w toku postępowania karnego. Czym jednak różni się sytuacja 13-letniej ofiary zgwałcenia dokonanego przez dorosłego sprawcę od takiej samej pokrzywdzonej podobnym czynem, jakiego dopuścił się nieletni? Dziecko przesłuchane w trybie art. 185 kpk może zostać przesłuchane tylko jeden raz w przyjaznych dla niego warunkach, a z przesłuchania sporządzone zostanie nagranie służące jako dowód w sprawie i umożliwiające odstępianie od dalszych przesłuchań świadka w przyszłości. W aktualnie obowiązującym porządku prawnym takich gwarancji nie ma pokrzywdzona podobnym czynem zabronionym jakiego dopuścił się nieletni sprawca.

Zwrócić należy uwagę na to, że posiedzenia w sprawach nieletnich odbywają się, co do zasady, z wyłączeniem jawności — art. 45

upn. O przyjęciu takiego rozwiązania decydowały względy wychowawcze, ale pozwalała to również na realizację ochrony małoletnich świadków w tego rodzaju postępowaniach.

W sprawach opiekuńczych osób małoletnich przyjęto podobną zasadę zobowiązując sąd do tego, aby z urzędu zarządził odbycie całego posiedzenia lub jego części przy drzwiach zamkniętych, jeżeli przeciwko publicznemu rozpoznaniu sprawy przemawia dobro małoletniego.

Dodatkowo, w myśl art. 390 § 2 kpk, przewodniczący może zarządzić aby na czas przesłuchania małoletniego świadka, nieletni sprawca opuścił salę sądową. Nastąpić to może w sytuacji, gdy należy się obawiać, że obecność nieletniego sprawcy mogłaby oddziaływać krępująco na świadka.

Również procedura cywilna dopuszcza przesłuchanie świadków pod nieobecność innych uczestników postępowania (art. 315 kpc).

Paragraf drugi art. 573 kpc wprowadza natomiast możliwość ograniczenia lub wyłączenia przez sąd osobistego udziału małoletniego w postępowaniu. Przemawiać mają za tym względy wychowawcze, których ocenę pozostawiono do uznaniu sądu.

Istotną funkcję gwarancyjną spełnia również art. 576 § 2 kpc, który stanowi, iż *sąd w sprawach dotyczących osoby lub majątku dziecka wysłucha je, jeżeli jego rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości na to pozwala, uwzględniając w miarę możliwości jego rozsądne życzenia. Wysłuchanie odbywa się poza salą posiedzeń sądowych.* Regułą jest, że wysłuchania, o których mowa w tym przepisie, odbywają się w pokojach sędziów, w pokojach pomocniczych przy salach sądowych lub ewentualnie w pustych salach sądowych. W sytuacjach, gdy uznane zostanie to za konieczne udział w tych rozmowach może wziąć również np. psycholog.

Powyższe regulacje zapewniają dzieciom, w postępowaniu w sprawach nieletnich i postępowaniu opiekuńczym, minimum ochro-

ny. Nie gwarantują jednak uprawnień przysługujących małoletnim świadkom w postępowaniu karnym.

Ministerstwo Sprawiedliwości zwraca się od dłuższego czasu z apelem do prezesów sądów, by z Przyjaznych Pokoi Przesłuchań korzystali również sędziowie rodzinni mający na co dzień kontakt z małoletnimi pokrzywdzonymi i nieletnimi sprawcami. Do takich przesłuchań dochodzi w Polsce coraz częściej. Tylko od właściwej organizacji pracy przewodniczących wydziałów sądów oraz właściwej ich współpracy z podmiotami dysponującymi Przyjaznymi Pokojami Przesłuchań zależy, by zarówno sędziowie karni, jak i rodzinni na co dzień mogli korzystać z Przyjaznych Pokoi Przesłuchań znajdujących się na terenie właściwości ich jednostek. Ewentualne nieprawidłowości i problemy pojawiające się na polu tej współpracy korygowane mogą być przez prowadzenie szkoleń dla sędziów z udziałem psychologów i pedagogów.

Współpraca Ministerstwa Sprawiedliwości z innymi podmiotami

Wszelkie działania Ministerstwa Sprawiedliwości na rzecz ofiar przestępstw i przeciwdziałania przemocy odbywają się we współpracy z innymi podmiotami, także organizacjami pozarządowymi. Dlatego w marcu tego roku powstała przy Ministrze Sprawiedliwości Społeczna Rada do Spraw Pokrzywdzonych Przystępstwem. Rada, złożona z wybitnych przedstawicieli świata nauki, organizacji pozarządowych zajmujących się pomocą pokrzywdzonym i reprezentantów zawodów prawniczych, opiniuje projekty aktów prawnych oraz proponuje kierunki działań na rzecz poprawy położenia osób pokrzywdzonych przestępstwem. Współpraca na tym forum z pewnością zaowocuje w niedalekiej przyszłości zmianą na lepsze prawa i świadomości społecznej w obszarze pokrzywdzonych przestępstwem.

Fundacja Dzieci Niczyje w lutym 2010 roku skierowała apel w sprawie sytuacji dzieci–ofiar przestępstw do Ministra Zdrowia, Edukacji Narodowej, Pracy i Polityki Społecznej, Sprawiedliwości, Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Rzecznika Praw Dziecka. W apelu Fundacja zwraca uwagę na cztery kwestie:

1. Brak procedur reagowania na przemoc wobec dzieci oraz diagnozowania tej przemocy przez profesjonalistów.
2. Przesłuchania dzieci, które stały się ofiarami przestępstw nadal odbywają się w warunkach sprzyjających wtórnej traumatyzacji.
3. Brak odpowiedniej współpracy między organami ścigania a służbą zdrowia w zakresie pomocy małoletnim pokrzywdzonym przestępstwami seksualnymi.

4. Wysoki stopień wiktyimizacji wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych.

W dniu 4 listopada 2009 roku Fundacja Dzieci Niczyje zaprosiła do przystąpienia do Rady Ekspertów ds. Ochrony Dzieci–Ofiar Przestępstw przedstawiciela Ministerstwa Sprawiedliwości. W toku dwóch spotkań Rady eksperci podjęli działania zmierzające do poprawy sytuacji dzieci–ofiary przestępstw w części wskazanych kwestiach.

Ekspertsi podjęli prace nad stworzeniem procedur diagnozowania i reagowania na przemoc wobec dzieci w instytucjach edukacyjnych i opiekuńczych, określających tryb postępowania oraz osoby odpowiedzialne za podejmowanie interwencji. Po opracowaniu właściwych procedur zostaną one przedstawione właściwym resortom z wnioskami o ich kolportaż wraz z zaleceniem udziału w szkoleniach personelu opiekującego się dziećmi w tych jednostkach.

Należy także rozważyć potrzebę nowelizacji art. 185 Kodeksu postępowania karnego i objęcia prawem do jednorazowego przesłuchania małoletnich ofiar wszystkich przestępstw do 18. roku życia oraz objęcia podobną ochroną pokrzywdzonych czynami zabronionymi popełnionymi przez nieletnich w trybie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. Przedstawiciele Ministerstwa Sprawiedliwości uczestniczący w procedurach certyfikowania Przyjaznych Pokoi Przesłuchań w trakcie spotkań z szefami prokuratur oraz prezesami sądów wielokrotnie apelowali o przesłuchania w przyjaznych pokojach pokrzywdzonych do 18. roku życia, jak i pokrzywdzonych w postępowaniach prowadzonych przez sędziów rodzinnych. Kwestia objęcia statystyką prowadzoną przez sądy i prokuratury spraw z udziałem małoletnich pokrzywdzonych poruszana była już przez Radę ds. Pokrzywdzonych Przestępstw przy Ministrze Sprawiedliwości.

Rada Ekspertów ds. Ochrony Dzieci–Ofiar Przestępstw przy udziale Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego opracowuje rekomendacje dla lekarzy opiekujących się małoletnimi ofiarami wykorzystania seksualnego oraz karty badań pokrzywdzonych w przypadku podejrzenia wykorzystania seksualnego.

Powyższe kwestie poruszane w apelu Fundacji Dzieci Niczyje są na bieżąco konsultowane i opracowywane przez Departament Praw Człowieka.

Ministerstwo Sprawiedliwości wsparło projekt Fundacji Dzieci Niczyje — „Karta Praw Dziecka–Ofiary/Świadka Przestępstwa”. Karta posłuży propagowaniu poszanowania praw dzieci świadków i pokrzywdzonych, zarówno w toku postępowań prowadzonych z ich udziałem, jak również podczas kontaktów z nimi przedstawiciele organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z sądami, prokuraturami, podmiotami podległymi Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej, Ministrowi Zdrowia, Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministrowi Edukacji Narodowej, jak również z organizacjami pozarządowymi od ośmiu lat organizuje w dniach od 22 do 29 lutego „Tydzień Pomocy Ofiarom Przestępstw”. Tegoroczny tydzień zakończył się konferencją pt.: „Wzmacnianie systemu pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem w Polsce”, w toku której przedstawiono realizację projektu Sieci Pomocy Ofiarom Przestępstw.

Jesienią każdego roku odbywa się w Warszawie Ogólnopolska Konferencja „Pomoc dzieciom–ofiaram przestępstw”, której współorganizatorami są: Ministerstwo Sprawiedliwości, Fundacja Dzieci Niczyje i Urząd Miasta Stołecznego Warszawy. Tematem przewodnim VI Konferencji była pomoc dzieciom, które doświadczyły różnych form przemocy i wykorzystywania, a także ochro-

na praw dzieci, które uczestniczą w procedurach prawnych.

Krajowi i zagraniczni eksperci przedstawili uczestnikom modelowe rozwiązania zapobiegania przestępstwom wobec dzieci oraz najnowsze ustalenia empiryczne i teoretyczne, dotyczące problemu krzywdzenia dzieci. W sesjach plenarnych, wykładach i warsztatach brało udział blisko 600

uczestników, w tym 200 sędziów i prokuratorów.

Przedstawione powyżej informacje nie stanowią całości aktywności Ministerstwa Sprawiedliwości, w tym pomocy pokrzywdzonym, a w szczególności pokrzywdzonym dzieciom. O innych inicjatywach można się dowiedzieć ze strony internetowej Ministerstwa (www.ms.gov.pl).

The article discusses a project of Crime Victims Assistance Network operated by the Ministry of Justice. It also presents legislative initiatives and information campaigns focusing on crime victims, including children. Additionally, the paper describes legal framework for interviewing minors, along with practical problems associated with interrogating child-witnesses in child-friendly interview rooms.

O AUTORZE

ANDRZEJ AUGUSTYNIAK — Prokurator Prokuratury Okręgowej w Łodzi. Od lutego 2007 roku delegowany do Ministerstwa Sprawiedliwości, Departamentu Praw Człowieka, Wydziału ds. Pokrzywdzonych Przestępstwem. Członek Koalicji na Rzecz Przyjaznego Przesłuchiwania Dzieci. Jeden z organizatorów akcji certyfikowania przyjaznych pokoi przesłuchań małoletnich świadków przez Ministerstwo Sprawiedliwości i Fundację Dzieci Niczyje i kampanii informacyjnej „Będę przeSŁUCHANY, przeSŁUCHANA”.